

Ахарактарызуйце ўжытыя ў першым абзацы тэксту лічэбнікі паводле значэння і будовы.

Адрэдагуйце другі абзац тэксту так, каб перадаць значэнне прыблізнай колькасці. Запішыце, замяняючы лікі словамі і ўстаўляючы, дзе трэба, прапушчаныя літары.

 У «Слоўніку сінонімаў і блізказначных слоў» М. Клышкі прыводзіцца наступны сінанімічны рад: *важнасць, значэнне; вага, сіла, ... , вастрыня (перан.)*. Якое з ужытых у тэксце слоў прапушчана ў гэтым радзе?

 382. Разгледзьце малюнак.

Складзіце і запішыце рэцэпт гатавання грэчкі па-купецку, уживаючы простыя, складаныя і састаўныя колькасныя лічэбнікі.

§ 62. Скланенне, ужыванне і правапіс парадкавых лічэбнікаў

383. Прачытайце пары лічэбнікаў. Ад якіх лічэбнікаў утвараюцца парадкавыя лічэбнікі?

чатыры — чацвёрты

шэсцьдзясят — шасцідзясяты

сямнаццаць — сямнаццаты

трыста — трохсоты

Адзін з прыведзеных парадкавых лічэбнікаў спалучыце з назоўнікамі *год, старонка, аддзяленне*. Запішыце ўтвораныя словазлучэнні, вызначце род, лік і склон лічэбнікаў.

 Большасць парадкавых лічэбнікаў утвараецца ад колькасных, якія абазначаюць цэлыя лікі. **В к л ю ч э н н е:** *адзін* — *першы, два* — *другі*.

Парадкавыя лічэбнікі змяняюцца па родах, ліках, склонах, як прыметнікі.

384. Прачытайце верш. Якая сітуацыя апісваецца ў ім?

Кормяць Сяргейку

Першая лыжка — за маміну ласку,
 Другая — за татавы^М гушканні-гулі,
 Трэцяя — за бабуліны казкі,
 Чацвёртая — за жалейку дзядулі,
 Пятая — за пеўніка чубатага,
 Шостая — за коціка-дуроніка,
 Сёмая — за жаўрука над хатаю,
 А восьмая — за наша сонца-сонейка,
 Дзвятая — за веснавую раніцу...
 Ну вось і каша ў місачцы канчаецца.

Максім Танк.

Назавіце ўжытыя ў тэксце парадкавыя лічэбнікі. Письмова праскланяйце адзін з іх разам з назоўнікам, да якога ён адносіцца. Абазначце скланавыя канчаткі лічэбніка. Дакажыце, што парадкавыя лічэбнікі скланяюцца, як прыметнікі з адпаведнай асновай.

385. Прачытайце табліцу.

Склон	Скланенне парадкавых лічэбнікаў	
Н.	<i>сямідзясяты кіламетр</i>	<i>дваццаць трэці дзень</i>
Р.	<i>сямідзясятага кіламетра</i>	<i>дваццаць трэцяга дня</i>
Д.	<i>сямідзясятаму кіламетру</i>	<i>дваццаць трэцяму дню</i>
В.	<i>сямідзясяты кіламетр</i>	<i>дваццаць трэці дзень</i>
Т.	<i>сямідзясятым кіламетрам</i>	<i>дваццаць трэцім днём</i>
М.	<i>(на) семідзясятым кіламетры</i>	<i>(аб) дваццаць трэцім дні</i>

Якая частка слова змяняецца пры скланенні складанага парадкавага лічэбніка? Якое слова змяняецца пры скланенні састаўнога парадкавага лічэбніка?

Пры скланенні складаных парадкавых лічэбнікаў (*пяцідзясяты — васьмідзясяты, двухсоты — дзевяцісоты*) змяняецца апошняя частка слова.

Пры скланенні састаўных парадкавых лічэбнікаў змяняецца толькі апошняе слова.

386. Прачытайце тэкст. Якую ролю ў ім выконваюць лічэбнікі?

Смольня

У 1910 годзе сям'я Міцкевічаў набыла сваю хату ў Смольні. 19 верасня 1911 года Якуб Колас прыехаў^{сл} сюды ўпершыню. Паэт пасадзіў тут ліпы, якія і сёння растуць на мемарыяльнай сядзібе. Пад гэтымі ліпамі сядзелі маладыя Якуб Колас і Янка Купала ў час першай сустрэчы летам 1912 года.

У Смольні Якуб Колас працаваў над паэмамі «Новая зямля» і «Сымон-музыка», напісаў шэраг вершаў, апавяданняў.

У 1967 годзе ў Смольні быў адкрыты філіял* Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа (*Паводле З. Камароўскай*).

Выпішыце з тэксту колькасна-іменныя словазлучэнні, замяняючы лікі словамі.

Вусна перакажыце тэкст, карыстаючыся выпісанымі колькасна-іменнымі словазлучэннямі як апорнымі.

філіял

387. Запішыце словамі даты нараджэння ўсіх членаў вашай сям'і. Лічэбнікі якога разраду паводле значэння і граматычных прымет вы выкарысталі?

Парадкавыя лічэбнікі, якія заканчваюцца на *-тысячны, -мільённы, -мільярдны*, пішуцца ў адно слова: *дваццацімільённы, трохмільярдны, сямідзесяціпяцітысячны*.

388. Утварыце ад колькасных лічэбнікаў парадкавыя. Запішыце, замяняючы лікі словамі.

4 мільярды, 11 мільёнаў, 59 тысяч, 164 тысячы.

Для абазначэння часу па-беларуску выкарыстоўваюць прыназоўнікі *ў* і *а*. Напрыклад, калі на гадзінніку 9:20, кажуць: *у дзевяць гадзін дваццаць хвілін, у дваццаць хвілін на дзясятую*.

Калі ж на гадзінніку роўна 9:00 або 9:30, ужываюцца словазлучэнні *а дзвятай гадзіне, у дзевяць гадзін; а палове дзвятай, у палову на дзясятую*.

389. Складзіце і запішыце 5 сказаў на тэму «Расклад званкоў у нашай школе (гімназіі)».

390. Разгледзьце план глядзельнай залы кінатэатра.

Якія месцы ў глядзельнай зале вы выберыце, каб паглядзець фільм разам са сваімі сябрамі? Раскажыце, з кім бы вы хацелі пайсці ў кінатэатр. Назавіце выбраныя вамі рад, нумары месцаў. Раствлумачце свой выбар.

391. Прачытайце тэкст. Вызначце яго тып.

назаўтра

Міша вяртаўся з баравікоў, сабака Марс бег наперадзе. Ён і даў знаць, што некага сустрэў. Міша пабег на голас. Марс зага- радзіў дарогу да вады бабру. Калі звярок ірвануў уперад, Марс шкуматнуў яго за хвост.^{сн} Бабёр схапіў сабаку за нагу. Марс заекатаў і вырваўся. Міша дастаў кавалак сала, падзяліў на дзве долі. Марс сваю долю з'еў, а бабёр не ўзяў. Тады хлопец з саба- кам накіраваліся дадому. Назаўтра Міша зноў прыйшоў на тое месца. Сала там не было. На гэты раз Міша ўзяў з сабой моркву і высыпаў яе на траву. На наступны дзень морквы не стала. А яшчэ праз дзень хлопец раскідаў моркву ланцужком. Калі бабёр вылез на бераг, то з'еў адну, другую, трэцюю морквіну. А наблізіцца да Мішы не адважыўся. Так пачалося іх сяброўства (*Паводле А. Кудраўца*).

Падзяліце тэкст на часткі. Складзіце і запішыце яго план.

Пісьмова перакажыце тэкст, дапоўніўшы яго апісаннем бабра.

Д л я д а в е д к і: *невялічкі, руды, вусатая мордачка, чорная лапата хваста, маленькія, як зерне, вочкі.*

Вызначце род, лік і склон ужытых у тэксце парадкавых лічэбнікаў.